

Broj LVII-LVIII/2020
Bilten o procesu pregovora
o pristupanju Srbije Evropskoj uniji

MEĐUNARODNI ODNOSI I KOVID-19: STRAH NA ZAPADU, POMOĆ SA ISTOKA

TEMA BROJA STR. 3–4

U FOKUSU STR. 7–8

Politički prioriteti i vanredne situacije:
Prvih 100 dana nove Evropske komisije

KOLUMNA STR. 9–10

O kvalitetu vazduha za vreme vanrednog stanja:
Podaci koji (ne) iznenađuju

AKTUELNO STR. 11–12

13 godina neodgovornosti: Gušenje u vazduhu ili kako će NERP spasiti svet

PREDSTAVLJAMO STR. 13–14

Istraživanje – kapaciteti OCD u Srbiji za javno zagovaranje:
Društvo nije apstrakcija, društvo smo mi.

- 5. februar** **Evropska komisija predstavila novu metodologiju proširenja**
Evropska komisija usvojila je predlog nove metodologije pregovora o pristupanju koja će se zasnivati na četiri principa (kredibilnost, predvidljivost, dinamika i političko vodstvo). Najvažniji aspekti dokumenta uključuju grupisanje pregovaračkih poglavlja u klastere prema tematskim oblastima, mogućnost nagrađivanja procesa reformi s više sredstava i postupnim uvođenje kandidata u pojedinačne politike EU, ali i sankcionisanje nedostatka napretka zaustavljanjem pregovora u određenim oblastima ili, u najozbiljnijim slučajevima, potpunu obustavu pregovora. [Više...](#)
- 6. februar** **Evropski komesar za proširenje Oliver Varhelji posetio Beograd**
„Nova metodologija ima za cilj da doprinese da proces proširenja bude više predvidiv i za članice Unije i za zemlje Zapadnog Balkana“ rekao je komesar za proširenje Oliver Varhelji tokom posete Beogradu. Tom prilikom Vlada Srbije i Evropska unija potpisale su finansijski sporazum o projektnom finansiranju IPA 2019 u vrednosti od 138,55 miliona evra bespovratnih sredstava. [Više...](#)
- 19. februar** **Evropska komisija predstavila strategiju za upravljanje podacima i veštačku inteligenciju**
Oblikovanje budućnosti - moto je nove strategije Evropske komisije u oblasti upravljanja podacima i veštačke inteligencije. Strategija predviđa evropsko društvo koje pokreće digitalna rešenja koja ljude stavljaju na prvo mesto, otvaraju nove mogućnosti za preduzeća i podstiču razvoj pouzdane tehnologije za podsticanje otvorenog i demokratskog društva i vitalne i održive ekonomije. [Više...](#)
- 26. februar** **Ministri EU usvojili okvir za trgovinske pregovore s Velikom Britanijom**
Savet Evropske unije za opšte poslove usvojio je okvir za pregovore s Velikom Britanijom o novim trgovinskim odnosima posle Bregzita. U dokumentu se navodi da EU standardi treba da služe kao referentna tačka u svim budućim trgovinskim sporazumima. Sporazum o budućim odnosima s Velikom Britanijom posle Bregzita treba da bude postignut do kraja godine, kada ističe prelazni period. [Više...](#)
- 5. mart** **Evropska komisija predstavila Strategiju za rodnu ravnopravnost 2020-2025**
Evropska komisija predstavila je strategiju za jednakost između žena i muškaraca u kojoj se navodi da nijedna zemlja EU nije dostigla ravnopravnost i da su razlike i dalje prisutne u zapošljavanju, platama i politici. Novom strategijom, EU se obavezuje da uključi perspektivu rodne ravnopravnosti u svoje politike u svim oblastima. [Više...](#)
- 16. mart** **Evropska komisija objavila smernice za integrisani pristup upravljanju granicama**
Evropska komisija predstavila je EU smernice za mere upravljanja granicama u kontekstu epidemije virusa korona čiji je cilj da se zaštiti zdravlje građana, osigura pravilan tretman onih koji putuju i obezbedi da osnovna roba i usluge ostanu na raspolaganju. Smernice sadrže principe za integrisani pristup efikasnom upravljanju granicama radi zaštite zdravlja, uz očuvanje integriteta unutrašnjeg tržišta. [Više...](#)

IMPRESUM

Izdavač: Beogradska otvorena škola (BOŠ)
Masarikova 5/16, 11000 Beograd, Srbija
www.bos.rs

Urednici: Jelena Babić Barnes, Vladimir M. Pavlović, Jelena Jorgačević, Tamara Arsić

Autori: Bojana Džulović, Tamara Arsić, Nikola Burazer, Andrijana Lazarević, Ognjan Pantić, Varvara Aleksić, Aleksandra Đurović

Lektura: Marijana Milošević

Objavljivanje elektronskog biltena „Progovori o pregovorima“ podržala je Fondacija za otvoreno društvo u Srbiji. Stavovi izneti u ovom biltenu nisu nužno stavovi Fondacije za otvoreno društvo. Beogradska otvorena škola odgovorna je isključivo za iznete informacije. Za stavove i informacije u autorskim tekstovima i intervjuima odgovorni su sami autori, odnosno intervjuisane osobe.

Međunarodni odnosi i Kovid-19

STRAH NA ZAPADU, POMOĆ SA ISTOKA

Iste one granice koje su decenijama unazad otvarane u cilju stvaranja jedinstva evropskih naroda sada se zatvaraju kako bi se zemlje pojedinačno izborile protiv smrtonosnog virusa. Evropska solidarnost je na velikom ispitu. S druge strane, Kina izgleda, u očima mnogih, jača nego ikad. Kako se, u svemu tome, snalazi Srbija?

Već početkom 2020. počele su do nas da dolaze priče o smrtonosnom virusu. Ali, taj virus se dešavao negde daleko – u Kini, u nekoj provinciji Hubei, gradu Vuhan, za koji mnogi od nas dotad nisu ni čuli. I slušali smo i čitali o strašnim ljudskim dramama, o hiljadama mrtvih, improvizovanim bolnicama, karantinu, zabrani kretanja, ali sve je to bilo daleko, na svaki način. Do jednog trenutka. Zahvaljujući globalizaciji, novim tehnologijama i današnjem, premreženom svetu, smrtonosni virus korona se prilično brzo raširio.

I stigao i u Evropu i Italija je premašila Kinu u broju preminulih, a po svemu sudeći premašiće je i po broju obolelih.

Međutim, tema ovog teksta nisu strahote kroz koje prolaze evropske zemlje već je to, ovog puta, način na koji je pandemija virusa korona stavila na test identitet i solidarnost EU naroda, Kina koja se vraća jača nego ikada do sada i pitanje gde je tu Srbija.

Puste priče o solidarnosti

U normalnim vremenima se, na nivou EU, propoveda o nacijama koje dele jedan, evropski identitet i zajedničke vrednosti koje svima donose mir i prosperitet, dok su u ovim, nesrećnim, sve te priče, brže nego što je to bilo očekivano, pale u vodu. Iako sam vrh EU nastavlja da govori o solidarnosti, o zajedničkom odgovoru i brojnim strategijama, praksa je, nažalost, drugačija.

U poslednje dve decenije EU su potresle dve, takođe, velike krize – finansijska 2008. i migrantska – 2015. godine. I tada se pokazalo da je zajedništvo ove zajednice vrlo upitno. Realna je bojazan da baš pandemija Kovida-19 ima potencijal da joj zada finalni udarac. Dok EU institucije još uvek nisu osvestile svoju ulogu u svemu ovome, nacionalne države ne pružaju pomoć jedna drugoj, jednostrano zatvaraju granice, zabranjuju izvoz medicinskih sredstava, međusobno se okrivljujući za posledice pandemije.

Izvor: <https://www.economist.com>

Nije prvi put. U poslednje dve decenije EU su potresle dve, takođe, velike krize – finansijska 2008. i migrantska – 2015. godine. I tada se pokazalo da je zajedništvo ove zajednice vrlo upitno. Realna je bojazan da baš pandemija Kovida-19 ima potencijal da joj zada finalni udarac. Dok EU institucije još uvek nisu osvestile svoju ulogu u svemu ovome, nacionalne države ne pružaju pomoć jedna drugoj, jednostrano zatvaraju granice, zabranjuju izvoz medicinskih sredstava, međusobno se okrivljujući za posledice pandemije.

Dok je ekonomska kriza pred vratima, još jedna potencijalna pretnja stoji pred EU – već postojeća problematika populizma i nacionalizma. Krize, videli smo, pogoduju jačanju desnih struja u državama članicama pa tako su i sada, kada su najveća očekivanja od nacionalnih država, u prvom planu populizam i nacionalizam. I to već tradicionalno, najviše u Italiji i Mađarskoj, zasnovani na pričama kako su virus u Evropu doneli migranti. Ipak, dok traje vanredno stanje, nezahvalno je govoriti o tome koliko će ovaj narativ imati odjeka.

Friend in need, friend indeed

S druge strane, kineske vlasti su pokazale svoju efikasnost u borbi protiv virusa. U kratkom roku mobilisani su svi medicinski resursi, naučnici i doktori, gradovi stavljeni u karantin, što je dalo rezultat – već nekoliko dana u Kini je broj novih zaraženih veoma mali. Kao eksperti u ovoj borbi, kineski naučnici, imunolozi i doktori nesebično dele sa ostatkom sveta svoja iskustva i greške u lečenju, organizuju konferencije i šalju ljudstvo i medicinsku i zaštitnu opremu u druge delove sveta. Kineske vlasti doniraju sredstva za borbu protiv virusa (20 miliona dolara Svetskoj zdravstvenoj organizaciji) i pomažu zemljama sa zdravstvenim sistemima pred kolapsom.

I sve pod parolom zdravstvenog puta svile, izgradnje međusobnog poverenja i produbljivanja saradnje u celom svetu.

Ipak, u diplomatskim krugovima se šuška da kineske vlasti imaju i druge motive. Time što je prva država koja se odazvala pozivima za pomoć iz najugroženije Italije i male Srbije, zadala je još jedan udarac EU i njenoj solidarnosti, a u izvesnoj meri i procesu proširenja EU – jer, ko želi u zajednicu koja insistira na zajedništvu samo kad je dobro? Pored EU, ni Sjedinjene Američke Države ne gledaju blagonaklono na Kinu, oglašujući se na pozive za saradnju i oštrim narativom osuđujući svaki kineski potez u vreme krize.

Ali dok se svet bori s merama za ograničavanje prenosa virusa i unapređenje lečenja, Kina nastavlja da pomaže.

Medijska slika poslednjih deset dana svela se na veličanje čeličnog prijateljstva sa NR Kinom, jedinom zemljom koja u ovom trenutku može da nam pomogne i jedinom zemljom na koju možemo da se oslonimo. Donacije koje dolaze iz Evropske unije provlače se sporadično.

A gde je Srbija?

Novi virus stigao je i u Srbiju, donevši sa sobom, osim panike i straha, i bezbroj otvorenih pitanja koja su poslednjih godina gurana pod tepih ili su se provlačila između redova u izjavama najviših zvaničnika. Isticanje čeličnog prijateljstva sa Kinom, „bratstvo“ s predsednikom Si Đipingom i sve jasnija prokineska propaganda u medijima, bacili su senku sumnje na našu proevropsku političku orijentaciju.

Da li postoji evropska solidarnost u vreme krize ili je ona postala, kako su kazali naši zvaničnici, samo „bajka na papiru“? Da li je oštra retorika zvaničnog Beograda prema Briselu preterana reakcija ili poruka o jasnom redefinisaju strateških pravaca naše spoljne politike? Da li nas je virus korona vratio ne korak već dva unazad na našem putu ka Evropskoj uniji?

„Istok na zapadu i zapad na istoku“ bila je krilatica srpske diplomatije decenijama. Ukratko rečeno i ničiji i svačiji. Politička igra koja je nekada možda i davala rezultate, sedenje na više stolica, čini se da polako bleedi. U svakoj igri postoji vreme kada morate da odaberete stranu kojoj želite da se priklonite. Poverenje građana Srbije u Evropsku uniju i podrška pristupanju istoj godinama su u ozbiljnom padu. U poslednje tri godine sve manji broj naših građana vidi Srbiju kao deo evropske zajednice naroda. Veliko Makronovo „ne“ politici proširenja, i dalje otvoreno pitanje Koso* ili/i nešto treće dovelo je do toga da velika većina građana Srbije na pitanje kada ćemo ući u Evropsku uniju odgovara: „nikada“. Čini se kao da smo zamrzli svoju ljubav prema Uniji.

Medijska slika poslednjih deset dana svela se na veličanje čeličnog prijateljstva sa Kinom, jedinom zemljom koja u ovom trenutku može da nam pomogne i jedinom zemljom na koju možemo da se oslonimo. Donacije koje dolaze iz Evropske unije provlače se sporadično. Deluje kao da se radi o odgovoru na kasnu reakciju Unije u slanju pomoći zemljama Zapadnog Balkana. Kriza za sobom povlače i rigorozne odluke. Da li je nestala evropska solidarnost kada su u pitanju zemlje Zapadnog Balkana, donošenjem odluke o restrikcijama izvoza medicinske opreme izvan Unije? Da li su zemlje kandidati ostavljene na cedilu na samom početku krize? Dok iz Evropske unije stižu demanti u vidu konkretnih brojki i rezultata, kriza se produbljuje, retorika prema zapadu pooštrava. Ostaje da se vidi da li je ta zaoštrana retorika Beograda samo trenutna ili će takav stav prevladati i u bliskoj budućnosti u kojoj, da ponovimo, sedenje na četiri stolice više nije opcija.

Ipak, u diplomatskim krugovima se šuška da kineske vlasti imaju i druge motive. Time što je Kina prva država koja se odazvala pozivima za pomoć iz najugroženije Italije i male Srbije, zadala je još jedan udarac EU i njenoj solidarnosti, a u izvesnoj meri i procesu proširenja EU – jer, ko želi u zajednicu koja insistira na zajedništvu samo kad je dobro? Pored EU, ni Sjedinjene Američke Države ne gledaju blagonaklono na Kinu, oglašujući se na pozive za saradnju i oštrim narativom osuđuju svaki kineski potez u vreme krize.

Evropska solidarnost i jedinstvo, u narednom periodu, biće na velikom ispitu. Virus korona samo je, čini se, otvorio Pandorinu kutiju. Nakon pandemije suočićemo se s novim izazovima – iscrpljenim državama, oslabljenim ekonomijama i siromaštvom. Da li će evropska solidarnost i ovoga puta zakazati ili će se dići iz pepela kada najmanje očekujemo?

Bojana Džulović, Tamara Arsić,
Beogradska otvorena škola

NOVA METODOLOGIJA PRISTUPANJA EU JE DOBRODOŠLA, ALI POLITIČKA VOLJA OSTAJE KLJUČNA*

Predlog nove metodologije pristupanja koji je objavila Evropska komisija prošle nedelje adekvatno odgovara na uočene manjkavosti ovog procesa, ali glavno pitanje i dalje ostaje manjak političke volje u regionu i u državama članicama EU.

Kriza u vezi sa otvaranjem pregovora o članstvu u EU sa Severnom Makedonijom i Albanijom dovela je u pitanje celokupan proces proširenja Unije na Zapadni Balkan. Zvaničnici EU nazvali su odluku Saveta „istorijskom greškom“. Naročito je frapantno delovala činjenica da Severna Makedonija nije bila nagrađena otvaranjem pregovora ni nakon uspešno završenog procesa promene imena, koji je za vladu u Skoplju bio naročito mučan i politički skup.

Međutim, pomenuta kriza imala je i svoje pozitivne posledice. S jedne strane, kao trgnuti iz zimskog sna mogućnošću da se ceo proces raspadne zbog uzdržanosti svega par država članica, mnogi su izašli s dosta snažnim izjavama podrške nastavku procesa proširenja i otvaranju pregovora s dve zemlje, a pre svega sa Severnom Makedonijom, čiji je napredak poslednjih godina predstavljao možda i jedinu svetlu tačku u regionu. S druge strane, potreba Francuske i drugih država članica da opravdaju svoje protivljenje otvaranju pregovora sa ove dve države dovela je i do ozbiljne rasprave o promeni metodologije pristupanja.

Francuski non-pejper o reformi procesa proširenja, objavljen u novembru 2019. godine, mnogi su videli kao pokušaj Francuske da „spase obraz“ i da odgovori na optužbe da se protivi otvaranju pregovora isključivo zbog nepopularnosti proširenja kod kuće. Francuski predlog je predviđao sedam sukcesivnih faza pristupanja, gde bi svakoj fazi odgovarao jedan klaster, odnosno grupa pregovaračkih poglavlja. Francuska je takođe insistirala i na reverzibilnosti procesa, što je u kombinaciji s faznim pristupanjem više izgledalo kao pokušaj da se proces dodatno uspori nego da se poboljša.

U decembru 2019. godine usledio je još jedan non-pejper objavljen od strane devet država članica EU, koji je sadržao ponešto iz francuskog predloga, poput grupisanja pregovora u klastere, ali je i ispravio njegove očigledne nedostatke, poput sukcesivnih faza pregovora. Ubrzo su različiti *think tankovi* izašli sa sopstvenim predlozima i preporukama u vezi s reformom procesa, što je učinila i grupa od sedam vodećih *think tankova* iz Srbije početkom februara, predlažući, između ostalog, uključivanje Srbije i Crne Gore u novu metodologiju proširenja.

Izvor: <https://europeanwesternbalkans.rs/>

Kada je Komisijin predlog reforme procesa proširenja najzad objavljen 5. februara 2020, bilo je jasno da su mnogi njegovi elementi već viđeni u ranijim non-pejperima i preporukama, i moglo bi se reći da nisu iznenadili nikoga. Dokument „Poboljšanje procesa pristupanja – Kredibilna EU perspektiva za Zapadni Balkan“ sadrži predloge kako da se proces učini kredibilnijim i dinamičnijim, da ima jače političko usmeravanje, kao i da bude predvidljiviji, uz pozitivnu i negativnu kondicionalnost.

Možda i najveći problem jeste manjak političke volje sa obe strane. Niti su zarobljene države u regionu zaista zainteresovane za reforme kojima bi se oslabili temelji na kojima počivaju njihovi režimi, niti su države članice Evropske unije preterano željne da s takvim državama imaju posla.

Kredibilnost je svakako ključna reč kada je u pitanju ovaj predlog metodologije, kao i celokupno pitanje proširenja EU na Zapadni Balkan. Odsustvo odluke o otvaranju pregovora sa Severnom Makedonijom i Albanijom ozbiljno je uzdrmlalo njegov kredibilitet, a u iskrene reformske namere većine vlada u regionu više niko odavno ne veruje. Stoga predlog Komisije predviđa čvršće garancije od strane EU da će napredak biti nagrađen, ali i zahteva vidljivu i jasnu posvećenost zemalja Zapadnog Balkana vladavini prava, dobrosusedskim odnosima i usaglašavanju sa spoljnom politikom EU. Takođe, predviđa se još veći naglasak na reforme u fundamentalnim oblastima, kao i obavezu usvajanja „mape puta“ kada su u pitanju vladavina prava, demokratsko upravljanje i ekonomske reforme.

Što se tiče dinamičnosti procesa, predlaže se grupisanje pregovaračkih poglavlja u određene klastere, odnosno tematske oblasti, što je bilo i deo francuskog non-pejpera. Prema predlogu, 33 pregovaračka poglavlja bila bi smeštena u ukupno šest klastera,

* Tekst je prvobitno objavljen u nedeljniku NIN i na portalu European Western Balkans, odakle je i preuzet.

van kojih bi ostala poglavlja 34 (institucije) i 35 (ostala pitanja, u slučaju Srbije normalizacija odnosa s Kosovom). Umesto otvaranja pojedinačnih poglavlja, otvaranjem klastera bila bi otvorena sva poglavlja unutar njih, ali bi bila zatvarana pojedinačno, kao što je i danas slučaj.

Kada je u pitanju jače političko usmeravanje, predlogom se navodi da bi se svake godine organizovali redovni samiti EU – Zapadni Balkan, poput onoga koji se očekuje ovog maja u Zagrebu, kao i međuvladine konferencije za pojedinačne države koje bi usledile nakon objavljivanja redovnih izveštaja Evropske komisije. Veću ulogu u monitoringu procesa imale bi i države članice, kao i tela uspostavljena Sporazumima o stabilizaciji i pridruživanju, koje danas ne igraju toliko značajnu ulogu.

Kada se govori o predvidljivosti i kondicionalnosti, uspešno sprovođenje reformi moglo bi voditi ka uključivanju država kandidata u određene programe Evropske unije, kao i povećan pristup pristupnim fondovima. S druge strane, u slučaju nedovoljnog napretka pregovori sa zemljom kandidatom mogli bi da se zamrznu, ili čak suspenduju, kao i da se smanje njoj dostupni pristupni fondovi.

Najvažnija dva pitanja koja se postavljaju su sledeća: prvo, koliko se zaista razlikuje predložena nova metodologija od postojeće metodologije? I drugo, koliko se njome pruža odgovor na najvažnije izazove s kojima se suočava proces proširenja?

Može se reći da je Komisijin predlog metodologije pružio odgovore na najvažnije izazove procesa proširenja. Jedan od njih je svakako sporost procesa, budući da Crna Gora i Srbija ni posle osam, odnosno šest godina pregovora još uvek nisu ni blizu članstva. Otvaranje čitavih grupa poglavlja odjednom i postavljanje jasnih ciljeva i rokova kada su u pitanju reforme, mogu potencijalno ubrzati komplikovani proces pregovora i učiniti ga jasnijim.

Na prvi pogled je jasno da razlike u odnosu na postojeću metodologiju zaista nisu drastične. Grupisanje poglavlja ne menja suštinu pregovaračkog procesa i države će svakako morati da ispune neophodna merila iz svih pregovaračkih poglavlja. Naglasak na reformama u oblasti vladavine prava jeste centralni deo postojećeg sistema, i u vezi s tim, mehanizam kojim se pregovori mogu usporiti ili čak suspendovati ukoliko u njima nema napretka postoji i danas, iako nije formalno korišćen.

Ipak, može se reći da je Komisijin predlog metodologije pružio odgovore na najvažnije izazove procesa proširenja. Jedan od njih je svakako sporost procesa, budući da Crna Gora i Srbija ni posle osam, odnosno šest godina pregovora još uvek nisu ni blizu članstva. Otvaranje čitavih grupa poglavlja odjednom i postavljanje jasnih ciljeva i rokova kada su u pitanju reforme, mogu potencijalno ubrzati komplikovani proces pregovora i učiniti ga jasnijim.

Kada se govori o predvidljivosti i kondicionalnosti, uspešno sprovođenje reformi moglo bi voditi ka uključivanju država kandidata u određene programe Evropske unije, kao i povećan pristup pristupnim fondovima. S druge strane, u slučaju nedovoljnog napretka pregovori za zemljom kandidatom mogli bi da se zamrznu, ili čak suspenduju, kao i da se smanje njoj dostupni pristupni fondovi.

Drugi veliki problem svakako jeste fenomen „zarobljene države“ u regionu, koji je prepoznala i sama Evropska komisija u Strategiji za Zapadni Balkan iz 2018. godine. Ovakve države simuliraju reforme i nemaju iskrenu volju za uspostavljanje vladavine prava. Najavljene mape puta za ključne reformske oblasti, uključujući i funkcionisanje demokratskih institucija koje se danas ne nalazi ni u jednom pregovaračkom poglavlju, izgledaju kao adekvatan odgovor Komisije na ovaj izazov.

Treći, a možda i najveći problem, jeste manjak političke volje sa obe strane. Niti su zarobljene države u regionu zaista zainteresovane za reforme kojima bi se oslabili temelji na kojima počivaju njihovi režimi, niti su države članice Evropske unije preterano željne da s takvim državama imaju posla. Nijedna metodologija ne može da reši ovaj problem. Ipak, uzimajući u obzir fokus predloga reforme upravo na problem kredibiliteta i fundamentalne vrednosti, može se reći da se ide u dobrom smeru. Da li će to dati rezultate, međutim, zavisiće upravo od političke volje. Jedan od prvih testova biće odluka država članica EU, ali i Srbije i Crne Gore, da li da novu metodologiju prihvate.

Nikola Burazer,
Izvršni urednik European Western Balkans

Politički prioriteti i vanredne situacije

PRVIH 100 DANA NOVE EVROPSKE KOMISIJE

U svom prvom govoru, Ursula fon der Lajen predstavila je šest ključnih prioriteta za petogodišnji mandat nove Komisije na čijem je čelu: evropski Zeleni sporazum; Evropa prilagođena digitalnom dobu; ekonomija koja radi za ljude; jača Evropa u svetu; zaštita evropskog način života i novi podsticaji evropskoj demokratiji. Na dosadašnji rad Komisije i njene rezultate svakako su, u ogromnoj meri, uticale i neočekivane okolnosti na međunarodnom planu.

Predstavljamo neke od najznačajnijih rezultata Evropske komisije tokom prvih 100 dana njenog rada, ali i izazova s kojima će se Komisija u budućnosti suočavati.

Klimatski neutralni kontinent do 2050. godine

Jedan od glavnih prioriteta je da do 2050. godine evropski kontinent bude „prvi klimatski neutralni kontinent na svetu“, sa nula emisija gasova sa efektom staklene bašte. U tom cilju je, već 11. dan od stupanja Komisije na dužnost, usvojen Evropski zeleni sporazum (*European Green Deal*) koji ima cilj da transformiše način na koji države članice Unije proizvode, troše i koriste resurse. On predstavlja svojevrsnu mapu puta za „zaustavljanje klimatskih promena, smanjenje zagađenja i zaštitu biodiverziteta kontinenta“.

Jedan od glavnih prioriteta je da do 2050. godine evropski kontinent bude „prvi klimatski neutralni kontinent na svetu“, s nula emisija gasova sa efektom staklene bašte. U tom cilju je, već 11. dan od stupanja Komisije na dužnost, usvojen Evropski zeleni sporazum (*European Green Deal*) koji ima za cilj da transformiše način na koji države članice Unije proizvode, troše i koriste resurse.

Pored Zelenog sporazuma, Evropska komisija donela je i Zakon o klimi i Investicioni plan za primenu Zelenog sporazuma, ali i pravedan tranzicioni fond za podršku regionima koji su najviše pogođeni industrijskom tranzicijom. Komisija je 101. dana svog rada predstavila i Industrijsku strategiju s konkretnim akcijama za unapređenje konkurentnosti industrije EU, posebno malih i srednjih preduzeća. Na ovom planu, Komisiju dalje čeka donošenje Strategije biodiverziteta, i Akcionog plana za kružnu ekonomiju, kao i Strategije za održivu poljoprivredu („od polja do stola“) kojom bi se pružila potpora poljoprivrednicima i osigurala održivost u poljoprivredno-prehrambenom lancu.

Izvor: <https://www.brusselstimes.com>

Oblikovanje digitalne budućnosti Evrope

Jedan od prioriteta Komisije Ursule fon der Lajen je i rad na unapređenju digitalne budućnosti Evrope. Na tom planu, postignuto je sledeće: EK je u novom sazivu usvojila strategiju Oblikovanje evropske digitalne budućnosti, koja uređuje oblasti sajber bezbednosti, digitalnog obrazovanja, veštačke inteligencije i ima cilj da se „pomogne svakome da iskoristi mogućnosti koje donose tehnološke promene“. Kada je u pitanju veštačka inteligencija (*Artificial Intelligence - AI*), kako nije uspeła da pokrene zakonodavnu proceduru, Komisija je predstavila Belu knjigu o veštačkoj inteligenciji. Do kraja godine Komisija će doneti i nova pravila o veštačkoj inteligenciji koja će poštovati prava i bezbednost ljudi, kao i Zakon o digitalnim uslugama koji će precizirati obaveze i modernizovati pravila za onlajn-platforme.

Jača Evropa u svetu

Jača Evropa u svetu odnosi se, pre svega, na politike koje se tiču proširenja i politiku susedstva. Komesar za proširenje Oliver Varhelji (*Olivér Várhelyi*) predstavio je novu, unapređenu metodologiju procesa proširenja, sadržanu u dokumentu – „Unapređenje procesa pristupanja – Verodostojna EU perspektiva za zemlje Zapadnog Balkana“. Ovaj dokument sadrži predloge kako da proces bude predvidljiviji, dinamičniji, kredibilniji i s jasnijim političkim usmeravanjem. Predstavljanjem nove strategije, Unija nastoji da učvrsti svoj položaj u regionu Zapadnog Balkana i da proces proširenja vrati na političku agendu Unije kao jedan od prioriteta. Na ovom planu ostaje da se vidi da li će države koje se protive proširenju (Holandija, Danska, Francuska) dati zeleno svetlo za otpočinjanje pristupnih pregovora sa Albanijom i Severnom Makedonijom.

Jedno od većih postignuća „geopolitičke“ Evropske komisije Ursule fon der Lajen je svakako obnavljanje i jačanje partnerstava na afričkom kontinentu. Predsednica Komisije je, tokom prve

nedelje na funkciji, posetila sedište Afričke unije u Etiopiji. Tom prilikom su predložene osnove buduće Strategije sa Afrikom. Ona će biti predstavljena nakon Samita EU - Afrička unija u oktobru 2020. godine, a trebalo bi da sadrži političke planove koji bi doprineli u oblasti „zapošljavanja, migracija, mobilnosti, mira i digitalne tranzicije“.

Unija mora da pronađe jedinstveno rešenje za koordinisani pristup upravljanju granicama i krizama ili, kako je predsednica Komisije rekla, ne krizama već novim hitnim prioritetima ili neočekivanim izazovima. Ovakvi neočekivani izazovi zahtevaju „više Unije“, a za to je neophodno postojanje novog budžeta, ali pregovori o novom sedmogodišnjem budžetu EU nikako ne nailaze na konsenzus među državama članicama.

Ravnopravnost polova

Tokom prvih 100 dana rada, Komisija se bavila i pitanjem rodne ravnopravnosti. Komesarka za ravnopravnost Helena Dali (*Helena Dalli*) i potpredsednica za vrednosti i transparentnost Vera Jurova (*Vera Jourová*) predstavile su početkom marta Strategiju za rodnu ravnopravnost za period 2020-2025. Strategija predlaže niz mera, među kojima su obavezna transparentnost plata, kriminalizacija određenih oblika nasilja nad ženama i osnivanje radne jedinice za jednakost. Strategijom se EU obavezuje da uključi perspektivu rodne ravnopravnosti u politike u svim oblastima.

Poštena minimalna plata

Konačno, komesar za poslove i socijalna prava, Nikolas Šmit (*Nicolas Schmit*), u januaru je pokrenuo konsultacije za borbu protiv *dampinga nadnica* širom Unije, ali to nije bilo dovoljno da rezultira konkretnim predlogom pravnog akta.

U potrazi za jedinstvenim rešenjem

Na rad Komisije i njene rezultate svakako su u ogromnoj meri uticale neočekivane okolnosti na međunarodnom planu. Komisija se suočava s dve vanredne situacije, jedna na grčkoj granici, usled spora s Turskom oko primenjivanja sporazuma o migracijama iz 2016. godine, gde su hiljade izbeglica pokušale da uđu u Evropu. Druga, za koju mora da pronađe koordinisani odgovor svih svojih članica, jeste pandemija koja je zavlдалa svetom usled pojave virusa korona (Covid-19).

Unija mora da pronađe jedinstveno rešenje za koordinisani pristup upravljanju granicama i krizama ili, kako je predsednica Komisije rekla, ne krizama već novim hitnim prioritetima ili neočekivanim izazovima. Ovakvi neočekivani izazovi zahtevaju „više Unije“, a za to je neophodno postojanje novog budžeta. Pregovori o novom sedmogodišnjem budžetu EU nikako ne nailaze na konsenzus među državama članicama, kada je u pitanju procenat njihovih nacionalnih budžeta koji su spremni da izdvoje za zajednički budžet EU. Situaciju dodatno komplikuju i trgovinski pregovori EU i Velike Britanije, čiji lideri zahtevaju da pregovori koji su počeli 2. marta budu zaključeni do kraja godine, što svakako predstavlja ogroman pritisak. Ovi pregovori imaju za cilj da obezbede trgovinske i druge veze Velike Britanije i Unije.

Komisija jeste mesec dana kasnila s preuzimanjem funkcije, ali se ipak nadamo da u ovoj situaciji neće važiti izreka „po jutru se dan poznaje“, kao i da će Komisija Ursule fon der Lajen uspeti da se izbori s neočekivanim izazovima i u narednih 1.500 dana realizuje istaknute prioritete.

*Andrijana Lazarević,
Beogradska otvorena škola*

O kvalitetu vazduha za vreme vanrednog stanja

PODACI KOJI (NE) IZNENAĐUJU

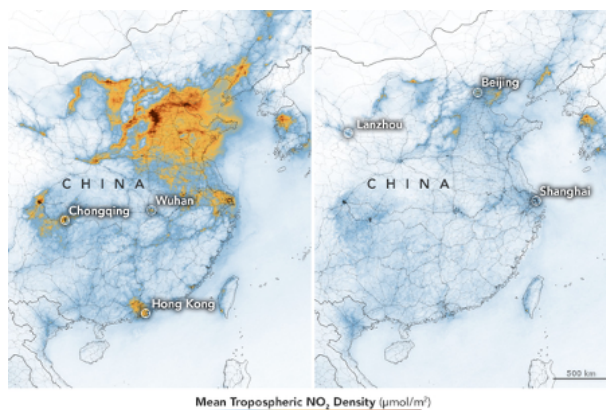
Na koji se način promena intenziteta saobraćaja u vanrednom stanju odrazila na kvalitet vazduha? Podaci Agencije za zaštitu životne sredine pokazali su da je, u nedelji nakon uvođenja vanrednog stanja i zabrane kretanja stanovništva, u doba kada su automobili širom Srbije parkirani, zapravo zabeleženo povećano zagađenje vazduha u praktično svim sredinama u kojima se meri koncentracija PM₁₀ i PM_{2,5} čestica.

Jedna od privilegija koju prirodne nauke imaju u odnosu na društvene jeste sprovođenje eksperimenata u strogo kontrolisanim uslovima. Eksperiment je definisan kao analitički postupak za proučavanje uzročno-posledičnih odnosa. Eksperimentalnim činioem se izaziva jedna pojava kako bi se proučavala druga i njihove uzročno-posledične veze, dok se ostale izoluju. Masovnost, disperzivnost i raznolikost društvenih pojava otežavaju njihovo ispitivanje putem eksperimenta. Međutim, s merama zabrane kretanja građana i građanki Srbije u cilju suzbijanja epidemije virusa korona, COVID-19, čini se da smo ušli u jedno zanimljivu, skoro pa eksperimentalnu situaciju, u kojoj su brojne društvene pojave, kao i ljudi, izolovane, pa se neki uzročno-posledični odnosi mogu iskristalisati.

Godišnji izveštaj o stanju kvaliteta vazduha u Srbiji, koji je priredila Agencija za zaštitu životne sredine, ukazao je na prekomernu zagađenost vazduha u pet gradova i pet aglomeracija, usled povećane koncentracije PM₁₀ i PM_{2,5} čestica, kao i sektor iz kojeg zagađenje ovim česticama prevashodno dolazi – sektor „ostalo stacionarno sagorevanje“, koji obuhvata toplane i individualna domaćinstva (...) Radna grupa za zaštitu vazduha u Srbiji je, nakon dva sastanka, odlučila da iz prioritarnih mera izoluje dominantne zagađivače vazduha i fokusira se na sektor saobraćaja.

Sa eksperimentom ili bez, činjenice i podaci na kojima bi trebalo da se zasnivaju javne politike svakako se mogu prikupiti i prikupljaju se. Podaci se prikupljaju i objavljuju, ali je zasnivanje javnih politika na istima upravo jedna od tih društvenih pojava čije je ispitivanje otežano.

Za dalje potrebe teksta, izolujmo jednu oblast javnih politika u našoj laboratoriji – kvalitet vazduha. Podaci o stepenu i uzrocima

Izvor: <https://www.cnn.com>

zagađenja, prikupljeni, sistematizovani i prezentovani u zvaničnim dokumentima. Godišnji izveštaj o stanju kvaliteta vazduha u Srbiji, koji je priredila Agencija za zaštitu životne sredine, ukazao je na prekomernu zagađenost vazduha u pet gradova i pet aglomeracija, usled povećane koncentracije PM₁₀ i PM_{2,5} čestica, kao i sektor iz kojeg zagađenje ovim česticama prevashodno dolazi – sektor „ostalo stacionarno sagorevanje“, koji obuhvata toplane i individualna domaćinstva. Neki ljudi, stručni za ispitivanje kvaliteta vazduha, bavili su se uzročno-posledičnim vezama korišćenja čvrstih goriva i kvaliteta vazduha i došli do zaključka da korišćenje drva i uglja za ogrev u neefikasnim šporetima ozbiljno ugrožava kvalitet vazduha i životne sredine. Neki drugi ljudi, zaposleni u oblasti javnog zdravlja, u svojim su istraživanjima posmatrali uzročno-posledični odnos između prekomerne zagađenosti vazduha i javnog zdravlja, i došli do zaključka da je prekomerno zagađen vazduh u Srbiji velika pretnja, te da odnosi preko 6.000 života godišnje. Neki treći ljudi, koji bi trebalo da su vični koncipiranju i sprovođenju javnih politika, pristupili su rešavanju problema zagađenosti vazduha u Srbiji.

Radna grupa za zaštitu vazduha u Srbiji je, nakon dva sastanka, odlučila da iz prioritarnih mera izoluje dominantne zagađivače vazduha i fokusira se na sektor saobraćaja. Tako je 12. marta usvojena Uredba o uslovima i načinu sprovođenja subvencionisane kupovine novih vozila koja imaju isključivo električni pogon, kao i vozila koja uz motor sa unutrašnjim sagorevanjem pokreće i električni pogon (hibridni pogon) i predvidela do 120 miliona dinara za subvencije u ovoj oblasti. U nedostatku drugih metoda, donosioci odluka su se arbitrarno usmerili na uzročno-posledični odnos između funkcionisanja saobraćaja i zagađenja vazduha. Ispostaviće se da će se, za samo nekoliko dana, stvoriti eksperimentalna situacija, tačnije eksperimentalno stanje – vanredno stanje na teritoriji Republike Srbije od 15. marta, praćeno merama ograničavanja kretanja celokupnog stanovništva, najpre u periodu od 20 časova, a potom od 17

časova. Uslovi za eksperiment su stvoreni, budući da se jedna pojava – intenzitet saobraćaja, promenila, usled zabrane kretanja stanovništva. Zahvaljujući ovome, stvoreni su uslovi da se ispratiti promena intenziteta saobraćaja na pojavu zagađenja vazduha. Idealna situacija podrazumevala bi donošenje odluka na osnovu rezultata eksperimenata, ali i malo post festum analize ne može da škodi.

Na koji se način promena intenziteta saobraćaja odrazila na stanje kvaliteta vazduha? Podaci Agencije za zaštitu životne sredine pokazali su da je, u nedelji nakon uvođenja vanrednog stanja i zabrane kretanja stanovništva, u doba kada su automobili širom Srbije parkirani, zapravo zabeleženo povećano zagađenje vazduha u praktično svim sredinama u kojima se meri koncentracija PM₁₀ i PM_{2,5} čestica. U nekim gradovima, kao što su: Novi Pazar, Smederevo, Subotica i Kosjerić, visina zagađenja PM₁₀ česticama prelazila vrednost od 200 µg/m³, posebno u večernjim časovima, s maksimumom dostignutim u Subotici, gde je zagađenje PM₁₀ česticama dostiglo vrednost od 349 µg/m³. Ovo su vrednosti koje su četiri do sedam puta veće od dozvoljenih.

Nova prilika za uzročno-posledične analize dolazi nam i s novim talasom zahlađenja i pojačanim grejanjem domaćinstava. Vredno je napomenuti da je nekoliko senzora za merenje kvaliteta u državnoj mreži promenilo boju u popodnevним satima 24. marta 2020. godine, dok je ovaj tekst nastajao. Na bolje ili na gore, možete zaključiti sami.

Zagađenje vazduha PM_{2,5} je, takođe, dostizalo jako visoke vrednosti. U gradovima kao što su Pančevo, Valjevo, Smederevo, Subotica, Kosjerić, Beograd, Novi Pazar, visina ovih čestica je prelazila vrednost od 100 µg/m³, sa maksimalnom vrednošću od čak 325 µg/m³, koliko je dostigla u Subotici.

Da li su rezultati ovog kratkog eksperimenta dovoljni da donesemo konačni sud? Svakako nisu, ali u ovom trenutku metodologija eksperimenta koji smo sproveli i zaključak koji nam se nameće ne deluje ni na koji način lošije od eksperimenata i zaključaka kojima su se bavili članovi Radne grupe za zaštitu vazduha u Srbiji. Ako ništa drugo, naši su makar od ovog trenutka i dostupni javnosti.

U nekim drugim sredinama, eksperiment s merama karantina za stanovništvo i kvalitetom vazduha daje i drugačije rezultate nego u Srbiji. Tako je, prema dosadašnjim istraživanjima u Kini, zapaženo da je došlo do značajnog smanjenja emisija ugljen-dioksida (CO₂), gde se usled smanjenog rada industrijskih

Izvor: <https://grist.org>

postrojenja i značajnog smanjenja upotrebe uglja, procenjuje da je nivo CO₂ opao čak 25%. S druge strane, primetno je i značajno smanjenje koncentracija azot-dioksida (NO₂), kako u Kini tako i u Italiji, posebno u regionima u koji su najteže pogođeni virusom korona i gde je kretanje značajno ograničeno. To je dovelo do značajnog smanjenja automobilske saobraćaja koji je najveći emiter NO₂, što se može videti i posmatranjem satelitskih snimaka. Iako je širenje virusa u Njujorku započelo nešto kasnije i još uvek nije poprimilo razmere kao u nekim gradovima Kine i Italije, već je, prema istraživanju Stanford Univerziteta, primećen značajan pad koncentracija CO i CO₂, usled pada koncentracije saobraćaja za 35%.

Jedno od osnovnih pravila eksperimenata glasi da bi, ukoliko su ostale pojave pripisane izolovane, eksperiment uvek trebalo da da isti rezultat. Da bismo bili sigurni u istinitost naših tvrdnji, moramo imati više dokaza, izvršiti više eksperimenata, imati više merenja. Čini se da je više merenja odgovor na brojne izazove u situaciji u kojoj se nalazimo, bila ona vanredna ili eksperimentalna. Kao što predstavnici Svetske zdravstvene organizacije preporučuju masovnije testiranje stanovništva kao jednu od mera za suzbijanje zaraze, tako je i svima koji se bave problematikom zagađenja vazduha potrebno još merenja i podataka o ovoj temi za donošenje boljih zaključaka. Vanredno eksperimentalno stanje u kojem se nalazimo svakako će nam ponuditi brojne zanimljive odgovore koje nismo očekivali.

Nova prilika za uzročno-posledične analize dolazi nam i s novim talasom zahlađenja i pojačanim grejanjem domaćinstava. Vredno je napomenuti da je nekoliko senzora za merenje kvaliteta u državnoj mreži promenilo boju u popodnevним satima 24. marta 2020. godine, dok je ovaj tekst nastajao. Na bolje ili na gore, možete zaključiti sami.

Ognjan Pantić,
Beogradska otvorena škola

13 godina neodgovornosti

GUŠENJE U VAZDUHU ILI KAKO ĆE NERP SPASITI SVET

Da li smo mogli da sprečimo zagađenje, ne da bismo preduredili postupak pred Energetskom zajednicom za neispunjenje obaveza koje smo preuzeli, već da bismo zaštitili zdravlje građana i životnu sredinu?

Za koliko osoba u Vašem bližem ili daljem okruženju ste čuli ili znate da su ove zime imali problema s disanjem? Dok pokušavamo da pobrojimo sve osobe koje su završile s „pumpicama“, u domovima zdravlja i bolnicama, zatvorene u svojim kućama poslednjih meseci, imali smo priliku da čujemo da je Vlada Srbije kao prioritarnu meru za smanjenje zagađenja vazduha usvojila NERP ili Nacionalni plan za smanjenje emisija (*National Emission Reduction Plan*).

Republika Srbija (RS) je 2005. godine potpisivanjem Ugovora o osnivanju Energetske zajednice pristupila Energetskoj zajednici i time se, između ostalog, obavezala da će od 2018. početi s primenom Direktive o velikim ložištima. U okviru obaveza predviđenih pomenutim Ugovorom, svakako najizazovniji je deo koji se odnosi na smanjenje zagađenja iz termoenergetskih postrojenja, odnosno odnosi se na poštovanje graničnih vrednosti emisija i regulisanje standarda koji se tiču sumpor-dioksida, azotnih oksida i praškastih materija. Upravo ovo reguliše majka Direktiva o velikim ložištima i, njena naslednica u EU, ćerka Direktiva o industrijskim emisijama.

(Šta je i zašto je važna Direktiva o velikim ložištima? Koji su mehanizmi za ispunjenje ciljeva Direktive? Odgovore možete potražiti u: *Kratkom prikazu najvažnijih odluka 11. zasedanja Ministarskog saveta Energetske zajednice.*)

Šta je NERP?

„S obzirom na visoke standarde koje dve pomenute direktive predviđaju, Energetska zajednica je, po ugledu na EU, predviđela određene mogućnosti za tranzicioni period, tokom koga bi države postepeno usvajale propisane standarde. Direktiva o velikim ložištima predviđa *opt-out* mehanizam ili mogućnost ograničene derogacije životnog veka (*limited lifetime derogation*) energetskih postrojenja. Postoje dva kriterijuma za *opt-out* mehanizam, te energetska postrojenja koja se opredele za ovu mogućnost. Prema podacima Energetske zajednice, četiri postrojenja iz Republike Srbije se odlučilo za ovu opciju i u periodu od 1. januara 2018. godine do 31. decembra 2023. mogu raditi ukupno 20.000 radnih sati. Na samim postrojenjima je da odluče da li će u tom periodu raditi punim kapacitetom, te će 20.000 radnih sati dostići već nakon dve do tri godine, ili će uskladiti broj radnih sati tako da pomenutih 20.000 isteknu najkasnije 31. decembra 2023.

U prvom slučaju, nakon iscrpljenja dozvoljenih radnih sati ili, u drugom slučaju, prilikom prolaska roka, postrojenja imaju mogućnost da usklade tehnologiju sa standardima ili da prestanu s radom. S druge strane, obaveza država je da od 1. januara 2019. godine vode evidenciju o radnim satima i o tome izveštavaju Sekretarijat Energetske zajednice (Sekretarijat Energetske zajednice je stalna institucija Energetske zajednice odgovorna za pružanje podrške aktivnostima Energetske zajednice i monitoring implementacije Ugovora o osnivanju Energetske zajednice).

Druga opcija, koja je predviđena kao „most“ od Direktive o velikim ložištima ka novoj Direktivi o industrijskim emisijama

Izvor: <https://balkangreenenergynews.com/>

je uključivanje termoelektrana koje nisu deo *opt-out* mehanizma u Nacionalni plan za smanjenje emisija (*National Emission Reduction Plan, NERP*). Ova opcija daje mogućnost da se do 31. decembra 2027. godine, vrednosti graničnih emisija ne verifikuju za svaku elektranu pojedinačno, već se na državnom nivou određuju vrednosti graničnih emisija. Ove dve mogućnosti daju dozu fleksibilnosti energetskom sektoru da se uskladi sa standardima i isplanira dinamiku neophodnih investicija. Važno je naglasiti da ovaj fleksibilni pristup ne odlaže primenu odredbi pomenutih Direktiva.¹

Imajući u vidu da u svom godišnjem izveštaju Energetska zajednica već četiri godine unazad upozorava Srbiju (...), dok s druge strane nema napretka – Sekretarijat Energetske zajednice pokreće postupak protiv Republike Srbije 15. januara 2020. Samo 15 dana nakon toga, ali i u jeku visokog nivoa zagađenja vazduha širom Srbije, Vlada Republike Srbije usvaja NERP. Logično pitanje koje sledi jeste – da li su se za 14 godina od preduzimanja obaveze do stupanja na snagu iste, posledice zime 2020. godine, ali i svake prethodne godine, mogle sprečiti dugoročnim planiranjem i pripremom plana za koji smo još 2005. godine znali da će biti obavezan od 2018.

Pripremite se. Zima dolazi

Početkom septembra 2019. godine po ko zna koji put stručna javnost je upozoravala na posledice koje zima 2020. može da donese, a koje se vezuju i za upozorenja Ujedinjenih nacija, Svetske zdravstvene organizacije, Evropske komisije i Evropskog parlamenta o alarmantno visokim nivoima zagađenja vazduha kojima su izloženi građani Srbije (više u tekstu: Zimski vazduh na Zapadnom Balkanu opasniji od Noćnog kralja).

Krajem septembra, pisali smo o Direktivi o velikim ložištima (u tekstu Direktiva o velikim ložištima – i dalje bez plana) i „nepostojećem“ planu Srbije za smanjenje emisija praškastih materija, sumpor-dioksida i azotnih oksida u vazduh. Baš onih čestica o kojima smo u poslednjih nekoliko meseci mogli da čujemo da nas guše i da su uzrok za zagađenje vazduha.

Zašto sada i zašto hitno?

Imajući u vidu da u svom godišnjem izveštaju Energetska zajednica već četiri godine unazad upozorava Srbiju na obavezu smanjenje zagađenja iz termoenergetskih postrojenja, odnosno na poštovanje graničnih vrednosti emisija i regulisanje standarda, dok s druge strane nema napretka – Sekretarijat Energetske zajednice pokreće postupak protiv Republike Srbije 15. januara

2020. Samo 15 dana nakon toga, ali i u jeku visokog nivoa zagađenja vazduha širom Srbije, Vlada Republike Srbije usvaja NERP.

Logično pitanje koje sledi jeste – da li su za 13 godina od preduzimanja obaveze do stupanja na snagu iste, posledice zime 2020. godine, ali i svake prethodne godine mogle da se spreče dugoročnim planiranjem i pripremom plana za koji smo još 2005. godine znali da će biti obavezan od 2018. Da li smo mogli da sprečimo zagađenje, ne da bismo predupredili postupak pred Energetskom zajednicom za neispunjenje obaveza koje smo preuzeli, već da bismo zaštitili zdravlje građana i životnu sredinu? Takođe, ostaje otvoreno da li je i kako moguće da ove situacije sprečimo u budućnosti?

Upravo nas ova istorijska perspektiva uči da usvajanje NERP-a, iako preko potrebno, deluje samo kao dobro iskorišćen tajming, pre nego dobra namera da se uz dugoročno planiranje zaista nešto promeni u budućnosti. No, tračak nade ostaje u njegovoj primeni u narednom periodu tokom implementacije predviđenih mera.

Usvajanje NERP-a, iako preko potrebno, deluje samo kao dobro iskorišćen tajming, pre nego dobra namera da se uz dugoročno planiranje zaista nešto promeni u budućnosti. No, tračak nade ostaje u njegovoj primeni.

Dani u magli

Na kraju, šta NERP znači našim bližnjima, našim bakama i dekama, hroničnim bolesnicima, koji su svake zime dosad imali poteškoće u disanju? Šta NERP znači radno sposobnima koji svako jutro na putu do posla imaju poteškoće u disanju, a šta znači za sve rođene i još nerođene bebe?

Ključna reč, koja treba da stoji na početku, jeste odgovornost. Krajnje je vreme da se zapitam; ko je odgovoran za ovu zimu, priroda ili ipak ljudi? Odgovor je kompleksan, koliko i rešenje problema s početka. No, ne preostaje nam mnogo, gušenje u „vazduhu“ ili borba za pravo na zdravu životnu sredinu, zagarantovano Ustavom, zakonima Republike Srbije i međunarodnim ugovorima koje je Republika Srbija potpisala u ime svih građana. Pozdravivši usvajanje NERP-a, Sekretarijat Energetske zajednice je istakao da je ovo dobar, ali ne i dovoljan potez da bi se zaštitilo zdravlje građana i životna sredina. Da li smo mogli i sami to da zaključimo već dan nakon usvajanja NERP-a, ili nam je i to prošlo u magli, kao i većina zimskih meseci u 2020?

Varvara Aleksić,
Beogradska otvorena škola

¹ Preuzeto iz Aleksić V. 2018. Ka održivoj energetici sa civilnim sektorom i industrijom u Srbiji, Asocijacija za održivi razvoj (ASOR), Beograd. <https://static1.squarespace.com/static/591c4f38a5790aaa70dee79c/t/5d5bd-b07941e3e00019ba636/1566300943501/KOE+2019+Srp+Ver+9+0319+xxx.pdf>

Istraživanje – kapaciteti OCD u Srbiji za javno zagovaranje

DRUŠTVO NIJE APSTRAKCIJA, DRUŠTVO SMO MI

Pored podrške u unapređenju resursa, znanja i veština organizacija za osmišljavanje i sprovođenje delotvornih kampanja javnog zagovaranja, ključno je i podsticajno okruženje za ovakve aktivnosti. U okviru istraživanja, trenutni institucionalni okvir za bavljenje organizacija civilnog društva zagovaračkim aktivnostima ocenjen je kao manje povoljan u odnosu na zakonski okvir, mada ni zakonski okvir nije ostao lišen kritike – oko trećina organizacija se ne slaže s tim da im zakonski okvir omogućava da se bave ovim aktivnostima.

Pod kojim uslovima organizacije civilnog društva mogu ostvariti promene javnih politika i institucija, kako bi uticale na rešavanje problema u zajednici?

S jedne strane, važan uslov je okruženje u kojem one deluju – da li su zakoni, procedure i prakse donošenja odluka u državi takve da organizacijama civilnog društva pružaju sigurnost, mogućnosti i slobodu da osmišljavaju i sprovode kampanje javnog zagovaranja za promene. S druge strane, ključno je i da li sama organizacija ima potrebne materijalne, finansijske i ljudske resurse za sprovođenje ovakvih aktivnosti, kao i znanja i veštine da sprovede sve korake javnog zagovaranja.

Problem je što mi imamo zakonsku mogućnost, ali nas država ne doživljava kao partnera već da im damo legitimitet za ono što rade, drugim rečima, mi smo fikusi u radnim grupama, pokušavamo nešto da promenimo, ali ne uspevamo, a oni kliknu na kućicu da su konsultovali civilni sektor. To je već postao manir, samo forma ništa sadržina, jedno je od obrazloženja iz istraživanja.

Upravo je postojanje tih uslova, odnosno kapaciteta organizacija civilnog društva da zagovaraju za promene bilo predmet istraživanja koje je Beogradska otvorena škola sprovela prošle godine, a koje je objavljeno u okviru publikacije „Potreba za promenom – analiza kapaciteta organizacija civilnog društva u Srbiji za javno zagovaranje“. Istraživanje se sastojalo od analize dokumenata javnih politika koji su u vezi sa zagovaračkim aktivnostima organizacija civilnog društva, anketnog istraživanja koje je obuhvatilo 200 organizacija koje su u poslednjih pet godina imale barem jednu zagovaračku inicijativu i dubinskih intervjua s predstavnicima organizacija.

Izvor: BOŠ arhiva

Javno zagovaranje organizacija civilnog društva

Nalazi istraživanja ukazali su na to kako izgleda javno zagovaranje u praksi. Anketirane organizacije se najčešće zalažu za promene na lokalnom i nacionalnom nivou u oblastima u vezi s mladima i životnom sredinom, obrazovanjem i socijalnim uslugama. Najveći broj ispitanih organizacija ciljeve zagovaranja postavlja na osnovu stavova i interesa građana i nalaza istraživanja. U ovim aktivnostima uspostavlja se saradnja s predstavnicima javnog sektora i drugih organizacija civilnog društva i organizacije se uključuju u koalicije i mreže koje dele slične ciljeve zagovaranja, ali ređe formiraju nove mreže. Manji broj organizacija uspostavlja saradnju s poslovnim sektorom u aktivnostima zagovaranja.

Kao strategija zagovaranja često se primenjuje širenje informacija kroz medije, kako bi se izvršio pritisak na donosioce odluka, i direktan kontakt s donosiocima odluka.

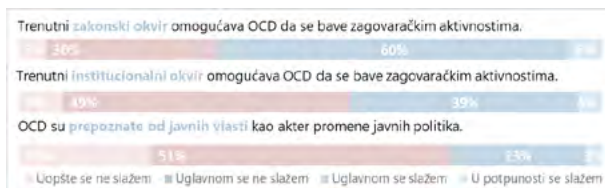
Aktivnosti koje organizacije sprovode u cilju zagovaranja

U aktivnostima zagovaranja koriste se štampani i onlajn-mediji i društvene mreže, formulišu se preporuke na osnovu rezultata istraživanja i stupa u kontakt s predstavnicima javnih institucija. Društvene mreže i direktan kontakt s građanima su u velikoj meri zastupljeni kao kanali komunikacije s javnošću. Ipak, organizacije prepoznaju i da u procesu komunikacije nailaze i na brojne prepreke, od nedovoljno resursa do nezainteresovanosti medija.

Ocena uspešnosti sprovedenih aktivnosti i praćenje implementacije promena u javnim politikama kada je postignut cilj, takođe se navodi kao česta praksa. Pa ipak, manji broj organizacija navodi da praćenju pristupa planski.

Kako podržati organizacije u putu ka promeni?

Rezultati istraživanja ukazuju i na važne oblasti u kojima je organizacijama potrebna podrška – podrška strateškom i planskom pristupu komunikacijama u zagovaranju i planiranju praćenja i evaluacije, uspostavljanju novih koalicija i mreža za uključivanje partnera u zajedničke akcije zagovaranja i širenju izvora finansiranja. Preko dve trećine ispitanih organizacija je izrazilo potrebu za daljim obukama kako bi njihove aktivnosti javnog zagovaranja bile delotvornije za postizanje željenih promena.

Stavovi ispitanih organizacija prema okruženju za zagovaranje

Pored podrške u unapređenju resursa, znanja i veština organizacija za osmišljavanje i sprovođenje delotvornih kampanja javnog zagovaranja, ključno je i podsticajno okruženje za ovakve aktivnosti. U okviru istraživanja, trenutni institucionalni okvir za bavljenje organizacija civilnog društva zagovaračkim aktivnostima ocenjen je kao manje povoljan u odnosu na zakonski okvir, mada ni zakonski okvir nije ostao lišen kritike – oko trećina organizacija se ne slaže s tim da im zakonski okvir omogućava da se bave ovim aktivnostima.

„Problem je što mi imamo zakonsku mogućnost, ali nas država ne doživljava kao partnera već da im damo legitimitet za ono što rade, drugim rečima, mi smo fikusi u radnim grupama, pokušavamo nešto da promenimo, ali ne uspevamo, a oni kliknu na kućicu da su konsultovali civilni sektor. To je već postao manir; samo forma, ništa sadržina“, jedno je od obrazloženja iz istraživanja.

Najveći broj ispitanih organizacija ciljeve zagovaranja postavlja na osnovu stavova i interesa građana i nalaza istraživanja.

U ovim aktivnostima se uspostavlja saradnja s predstavnicima javnog sektora i drugih organizacija civilnog društva i organizacije se uključuju u koalicije i mreže koje dele slične ciljeve zagovaranja, ali ređe formiraju nove mreže. Manji broj organizacija uspostavlja saradnju s poslovnim sektorom u aktivnostima zagovaranja.

Podrška za javno zagovaranje građanima i organizacijama civilnog društva preko kojih građani artikuliraju svoje interese, iskazuju svoje strahove i nadanja u vezi s problemima s kojima se susreću u svom okruženju, ključna je za ostvarivanje prava da se promene traže i ostvare. A zašto je to važno ilustruju reči predstavnika jedne organizacije, učesnice u istraživanju, kao odgovor na pitanje zašto se bave zagovaranjem: „Svi zajedno imamo odgovornost kada su, pa ne samo kada su deca i mladi u pitanju, bilo koja tema što se tiče poboljšanja društva i kvaliteta života, da svi osvestimo da je to naša odgovornost zajednička, da smo mi društvo, da društvo nije tamo nešto, neka apstrakcija, nego da smo mi svi zajednica“.

*Aleksandra Đurović,
Beogradska otvorena škola*

BOŠ
BEOGRADSKA
OTVORENA
ŠKOLA

Beogradska otvorena škola

Bulevar oslobođenja 177
11000 Beograd, Srbija

T: +381 60 3061 342
E: eupregovori@bos.rs
W: eupregovori.bos.rs i www.bos.rs
S: facebook.com/BOSPolicyLab
S: twitter.com/BOSPolicyLab

FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA
OPEN SOCIETY FOUNDATION, SERBIA

PROGOVORI O PREGOVORIMA

Ukoliko želite da redovno dobijate bilten „**Progovori o pregovorima**”, prijavite se **OVDE**.

Stalo nam je do Vašeg mišljenja i povratne informacije – molimo Vas da s nama kontaktirate odgovorom na mejl eupregovori@bos.rs i pošaljete nam sugestije o tome kako možemo da poboljšamo ovaj bilten. Takođe, ukoliko smatrate da bilten nije relevantan za Vaš delokrug rada ili ako niste zainteresovani da ga primete ubuduće, možete nam poslati mejl na eupregovori@bos.rs.